

DUCHOVNO-KULTÚRNE DEDIČSTVO SV. CYRILA-KONŠTANTÍNA A SV. METODA

PhD Nikol Volková – Prešovská univerzita v Prešove

Narodila sa v roku 1974 v Prešove. V r. 2008 získala bakalársky titul v odbore Animácia voľnočasových aktivít. V r. 2010 magisterský titul v odbore Teológia – Proba líná a media líná práca. V r. 2012 doktorát v odbore Religionistika na Prešovskej univerzite – Gréckokatolíckej teologickej fakulty v Prešove. V r. 2011 - Získanie osvedčenia o odbornej príprave mediátorov na Slovensku. Od roku 1992 pracuje na Mestskom úrade v Prešove. V súčasnosti na Sekcii stavebného úradu a urbanistiky, oddelení dopravy energetiky a životného prostredia, ako odborný referent. Publikuje články na Slovensku na Prešovskej univerzite v Prešove – Gréckokatolícka teologická fakulta. Prešova Katolíckej univerzite v Ružomberku. V budúcnosti má záujem pôsobiť, ako odborný asistent na Katedre filozofie a religionistiky Gréckokatolíckej teologickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove.

Úvod

Naším zámerom je priblížiť apoštolskú činnosť solúnskych bratov v ich jedinečnosti, podať o ich minulosti živé svedectvo. Životná cesta slovanských kresťanov, zachovávajúcich počas dlhých stáročí svoj východný obrad, starosloviensku reč, kultúru a zvyky, nebola vôbec jednoduchá. Konštantín a Metod boli nepochybne veľkými osobnosťami európskej kultúry, vedy, politiky a diplomacie. Misia byzantských bratov na území Veľkej Moravy sa do dejín zapísala ako výrazný dejinný medzník spojený rozvojom vzdelanosti, písomníctva a šírením kresťanstva na území strednej Európy¹.

Cyrilo-metodské dedičstvo je podstatnou hodnotou pre slovenský národ, ktoré zahŕňa písmo, ktorým sa dali vyjadriť zvuky našej reči, vlastne reči našich predkov. Pred príchodom svätého Cyrila a svätého Metoda také písmo nejestvovalo. Písmo, ktoré nám naši svätí bratia doniesli, volá sa hlaholské písmo. Dnes sa už neužíva nikde, ale donedávna ho používali glagoláši v Chorvátsku, ktorí slúžia svätú omšu ako katolíci latinského obradu, lenže miesto latinskej reči užívajú starosloviensku reč. Nesmieme si myslieť, že písmo, ktoré k nám doniesli svätí bratia, je to, ktoré dnes poznáme pod menom cyrilika a ktoré používajú slovanské pravoslávne národy. Cyrilika je mladšie písmo ako hlaholika.

Naši svätí vierozvestci povýšili reč našich predkov na spisovnú reč. V reči našich predkov písali, lebo do tej reči preložili sväté Písmo, knihy potrebné pri obradoch, niektoré state zo svätých otcov, cirkevné a svetské zákony. V tejto reči a týmto písmom boli napísané aj životopisy svätého Cyrila a svätého Metoda. Ešte väčšiu česť preukázali reči našich predkov, keď túto reč povýšili na liturgickú reč. To spravili vtedy, keď pri bohoslužbách miesto gréckej alebo latinskej reči začali používať sloviensku reč. Toto je veľká výsada slovienskej reči, lebo tým prevyšuje mnohé druhé jazyky, ako anglický, francúzsky alebo nemecký, ktoré sú slávne svojou literatúrou, ale nikdy ich cirkev nedovolila užívať pri bohoslužbách. Začali u nás nový obrad. Svätý Cyril a Metod boli vychovaní vo východnom obrade, a keď k nám prišli a videli,

¹ Porov.: HETÉNYI, M. – IVANIČ, P.: *Cyrilo-metodské dedičstvo a Nitra*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2012. s. 11.

že naši predkovia sú už obrátení a chvália Pána Boha podľa latinského obradu, osvojili si aj oni tento latinský obrad, ale miesto latinskej reči používali pritom sloviensku reč. Tento spôsob bohoslužby svätý otec v Ríme schválil. U nás sa tento obrad neudržal, ale zato v niektorých krajinách je ešte dnes milión veriacich, ktorí sa tohto spôsobu bohoslužby pridržiavajú. Uvádza sa, že svätí vierozvestci Cyril a Metod neboli naši prví apoštoli. Vieru k nám doniesli už misionári z Nemecka, Talianska a Grécka. Z Nemecka prichádzali nemeckí, írski a škótski mnísi, ktorí našich predkov obracali na kresťanstvo podľa latinského obradu. Ešte pred príchodom svätých bratov stavali u nás kostoly a viera našich predkov bola taká mocná, že putovali až do Ríma.

Svätý Cyril a Metod k nám prišli, aby nám vieru v zrozumiteľnej reči lepšie vysvetlili a aby organizovali bohoslužby tak, aby ich ľudia rozumeli a radi na ne chodili. To sa im podarilo, ale naši predkovia si ich prácu necenili, lebo po smrti svätého Metoda všetkých jeho žiakov od nás vyhнали. Na svätého Cyrila a Metoda sa u nás zabudlo, nestavali sa chrámy na ich počesť a chlapič nenosili ich mená. Dnes si však uvedomujeme, čo pre nás títo dvaja grécki misionári znamenali. Preto sa usilujeme pripomenúť, že každá generácia musí za svoju vieru bojovať. To je i našou povinnosťou².

Duchovné dedičstvo sv. Cyrila-Konštantína a sv. Metoda na Veľkej Morave v rokoch 863 – 885

V dobovom kontexte mocensko-politického a duchovného usporiadania západnej a strednej Európy sa totiž prijatie kresťanstva stávalo aj politickou nevyhnutnosťou a podmienkou prežitia nezávislých etnických a politických spoločenstiev. Organizovanie cirkevnej štruktúry na hraniciach rozpisajúcej sa franskonoemeckej ríše bolo často súčasťou jej mocenskej expanzie. Vytvorenie nezávislej cirkevnej organizácie zásluhou slovanských kniežat tak mohlo legitimizovať ich pokus o upevnenie nezávislej politickej organizácie. Z toho pohľadu je teda zrejmé, prečo sa knieža Rastislav obrátil najprv na Rím a neskôr na Konštantínopol so žiadosťou o vyslanie biskupa. Z podobných politických dôvodov žiadal aj dobrý civilný zákonník. V roku 855 Rastislav získal nezávislosť od Frankov a právom sa obával, že cirkevná závislosť na franskej hierarchii by mohla prekážať jeho programu, ktorý smeroval k čoraz väčšej nezávislosti dŕžavy³.

V roku 862 sa obrátilo veľkomoravské knieža Rastislav (846 – 869) na byzantského cisára Michala III. (842 – 867) so žiadosťou o vyslanie biskupa a učiteľa, ktorý by hlásal pravú kresťanskú vieru v slovanskom jazyku. Okrem toho žiadal aj o muža, ktorý by usporiadal zákony. Cisár Michal III. sa rozhodol tejto žiadosti skôr zo strategických dôvodov vyhovieť, no nie v plnej miere – súhlasil s vyslaním misie, avšak nie biskupa. Vedením misie poveril Konštantína a jeho brata Metoda. Pri zdôvodnení osudového výberu uviedol, že obaja súrodenci pochádzajú zo Solúna a ovládajú slovanský jazyk. Okrem toho pôsobili v klére a v rôznych štátnych pozíciách. Nemenej dôležitým motívom bola skutočnosť, že bratia už s pôsobením v misiách mali skúsenosti. Konštantín sa už ako 24-ročný mladík (v roku 850 alebo 851) zúčastnil na byzantskom poslanstve k arabskému kalifovi. O desať rokov Konštantín s Metodom viedli deputáciu k Chazarom⁴.

Konštantín-Cyril, pre svoju múdrosť bol zvaný aj *filozof*. Získal na konštantínopolskej dvorskej škole široké humanitno-teologické vzdelanie, čo ho priviedlo do akademických kruhov, ako aj do radov tých odborníkov, ktorých cisár poveroval aktivitou na diplomaticko-náboženskom poli. Starší z bratov, Metod, začal svoju kariéru ako správca balkánskej provincie v oblasti rieky Strumica, kde väčšinu obyvateľstva tvorili Slovania. Už tu mohol prvýkrát uplatniť svoje organizátorské a právnické schopnosti, potrebné na vykonávanie takéhoto úradu. Solúnski bratia boli cisárom určení na túto novú a dôležitú misiu pre vyššie spomenuté osobné

² Porov.: SLOVENSKÍ JEZUITI: *Svätý Cyril a Metod*. Ontario : Printed by St. Joseph Press, 1963. s. 5-6.

³ Porov.: ŽEŇUCH, P. – VASIL, C.: *Monumenta Byzantino-Slavica et Latina Slovaciae*. Roma – Bratislava – Košice : Pontificio Instituto Orientale, 2003. s. 232.

⁴ Porov.: HETÉNYI, M. – IVANIČ, P.: *Cyrilo-metodské dedičstvo a Nitra*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2012. s. 39.

kvality jazykovej, organizátorskej a pre duchovné predpoklady, tak bola z väčšej časti vypočítaná požiadavka kniežata Rastislava mať biskupa a učiteľa schopného vysvetľovať evanjelium v jazyku slovanského národa a tiež schopného vydať dobrý kódex zákonov⁵.

Keď bratia dostali poverenie viesť misiu na Veľkú Moravu, stáli pred potrebou riešenia jedného vážneho problému. Ak chceli totiž hlásať slovo Božie v slovanskom jazyku, museli ho spodobniť aj v písomnej forme, v ktorej by bolo zrozumiteľné. Všetky dovtedajšie pokusy o podobný prelom dopadli neúspešne, no Konštantínovi, ktorý už bol kňazom a teda hlavným „učiteľom“, sa tento „husársky kúsok“, náročný akt v dejinách duchovna a myslenia ešte pred odchodom na cestu podarilo vypracovať ako nový typ abecedy, tzv. *hlaholiku*, prispôbenú fonetike slovanských jazykov a taktiež preložil liturgické texty. To nám dokazuje, že bol rozhladený vzdelanec veľkého formátu. Členovia misie sa vydali na púť na Moravu, kam prichádzali pravdepodobne v roku 863. Avšak presnú trasu cesty, ktorou prišli Konštantín a Metod do srdca Veľkej Moravy, nepoznáme. Je možné oprávnené usudzovať, že buď cestovali cez Bulharsko, prípadne smerom na Belehrad a popri Dunaji ďalej na Veľkú Moravu, alebo sa najprv preplavili cez Jadranské more do Benátok, resp. do iného jadranského prístavu, ktorý patril pod správu Byzancie, a potom smerovali po starodávnej Jantárovej ceste na Veľkú Moravu. Tu pôsobili približne 40 mesiacov, počas ktorých obidvaja učili žiakov pridelených Rastislavom. Konštantín čas využil osožne, čoho dôkazom sú aj jeho predpoklady všetkých bohoslužobných kníh. Bolo len otázkou času, kedy sa dostane do sporu s trojjazyčníkmi, hlásajúcimi – bez ohľadu na nariadenie pápeža – , že Bohu sa môže vzdať sláva len v hebrejčine, gréčtine a latinčine (boli to majoritne franskí kňazi)⁶.

Literárna a teologická aktivita Konštantína-Cyrila pokračovala aj naďalej, a to po príchode na Veľkú Moravu. Čoskoro preložil celý *cirkevný poriadok, naučil ich raňajšiu službu Božiu, hodinky, večiereň, povečernicu a omšovú službu*.“ Solúnski bratia už z Carihradu priniesli so sebou byzantskú zbierku právnych pravidiel *Civilný zákonník*. To znamená, že mali úmysel a boli dostatočne pripravení uviesť v Rastislavovej ríši byzantské právo. *Civilný zákonník* neskôr preložili do reči moravských Slovanov, zachoval sa nám pod názvom *Zákon sudnyj ljudem*, ktorý bol adaptáciou časti byzantského zákonníka nazývaného *Ekloga*⁷. Zákonník obsahoval aj prvky rímskeho kanonického práva, ktoré znižovali prísnosť byzantského práva. Druhým dôležitým právnym dokumentom, ktorý solúnski bratia priniesli na Veľkú Moravu, bol *Nomokánon*, podávajúci cirkevné ustanovenia. Metod doňho vložil aj niektoré ustanovenia *Civilného zákonníka*, a preto okrem cirkevnoprávných smerníc obsahuje i sankcie za niektoré priestupky civilného života. Uvedenie právnych noriem z týchto zbierok do života obyvateľov Veľkej Moravy prinieslo Rastislavovmu štátu zaiste prednejšie usporiadanie vzájomných vzťahov a harmonickejší život v občianskej aj cirkevnej spoločnosti. Sv. Cyril a Metod plnili svoju misionársku službu v jednote tak s carihradskou cirkvou, z ktorej boli poslaní, ako aj s Rímskym stolcom sv. Petra, ktorý ich dielo schválil a potvrdil a tak podali svedectvo o jednote Cirkvi. Táto náboženská a kresťanská misia mala ako vedúci motív a cieľ plné obrátenie Slovanov na kresťanskú vieru, ohlasovanie evanjelia a zriadenie pevného a životaschopného cirkevného spoločenstva a jeho organizácie, čiže to, čo je aj dnes

⁵ Porov.: ŽEŇUCH, P. – VASIE, C.: *Monumenta Byzantino-Slavica et Latina Slovaciae*. Roma – Bratislava – Košice: Pontificio Instituto Orientale, 2003. s. 233.

⁶ Porov.: HETĚNYI, M. – IVANIČ, P.: *Cyrilo-metodské dedičstvo a Nitra*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2012. s. 39.

⁷ ŽEŇUCH, P. – VASIE, C.: *Monumenta Byzantino-Slavica et Latina Slovaciae*. Roma – Bratislava – Košice: Pontificio Instituto Orientale, 2003. s. 233. *Ekloga* bol civilný zákonník byzantských cisárov pochádzajúcich z tzv. isaurskej dynastie, panujúcich na začiatku 8. storočia. Ako priama predloha slúžila pritom XVII. hlava tzv. *Privátnej Eklogy* - teda súkromného spracovania oficiálnych štátnych zákonov.

cieľom katolíckych misií: „*implantatio Ecclesiae*“ (vtelenie Cirkvi)⁸.

Konštantín a Metod na cestách v roku 867

Po namáhavej prípravnej fáze bolo potrebné vydať sa za ďalšou perspektívou smerujúcou k úspechu misijného zámeru. Pravdepodobne v lete roku 867 opustili Konštantín a Metod územie Veľkej Moravy a nasmerovali svoju cestu do Benátok, patriacich vtedy pod správu Byzantskej ríše. Cestou sa zastavili u blatnohradského kniežata Kocel'a, ktorý im zveril 50 žiakov. Ako sa patrí na správnych hostiteľov, Kocel' i Rastislav mienili bratov za ich služby odmeniť, no núkané zlato, striebro a ostatné dary odmietli. Udivujúc už i vtedajšiu pospolitosť, vypýtali si 900 zajatcov, ktorých veľkoryso prepustili. Na jeseň 867 delegácia napokon dorazila do známeho prístavu pri Jadranskom mori. Už tu musel Konštantín hájiť pred húževnatými zástancami *trojjazyčnícva hlaholiku* a používanie *slovanského jazyka v liturgii*. Svoj postoj si dokázal fenomenálne ubrániť biblickými citátmi zo svätých evanjelií a nad oponentmi zvíťazil. Učenosť Konštantína mu vyniesla oprávnené prímenie „*Filozof*“. Za krátky čas došlo v tom istom roku k zmene politickej situácie na byzantskom cisárskom dvore. Po zavraždení Michala III. nastúpil na trón Basileos I. (867 – 886). Jedným z prvých krokov nového cisára bolo zasadenie ochrancu Konštantína a Metoda, konštantínopolského patriarchu Fotia. Ďalším podstatným faktorom pri ich rozhodnutí o zacielení cesty bol fakt, že bratia už v Benátkach disponovali pozvaním z konkurenčného kresťanského centra. Keďže sa o ich prítomnosť na severe Talianska dozvedel pápež Mikuláš I. (858 – 867), ktorý neváhal pozvať deputáciu k sebe, na konci roku 867 sa obidvaja vydávajú na cestu k Rímskej kúrii⁹.

Pobyt v Ríme

Dňa 14. novembra 867 však po úctyhodnom pontifikáte Mikuláš I. zomrel a jeho nástupcom sa stal Hadrián II. (867 – 872). Získaná náklonnosť pápeža k solúnskym bratom sa prejavila v jeho výnimočnom počíne, ktorý ovplyvnil duchovné dejiny viacerých nárokov. Svätý Otec preštudoval a uznal slovanské bohoslužobné knihy, posvätil ich a uložil v Chráme sv. Mária (dnes Sanza Maria Maggiore), kde sa na ich počesť slúžila liturgia. Slávnostné omše sa konali aj v iných kostoloch, taktiež v Chráme sv. Petra. Hadrián II. sa zaslúžil o to, aby boli za kňazov vysvätení Metod a traja slovanskí učenici (ďalší dvaja žiaci získali nižšie svätenie). Konštantín, hlava misie, sa tešil v Ríme veľkej úcte, navštevovali ho mnohí zvedavci a zúčastníci s ním mohli otvorene diskutovať. Konštantín však čoskoro ochorel, čo ho spolu s Božím zjavením podnietilo k vstupu do kláštora. Krátko nato, po prijatí mena Cyril, 14. februára 869 skončil. Pohreb Konštantína nabral pompézne rozmery po tom, čo pápež nariadil všetkým Rimanom a Byzantíncom, ktorí žili v meste, aby za prísvitú sviec a trúchliaceho spevu usporiadali pohrebný sprievod, aký prislúcha len zástupcovi Krista na zemi. Napriek Metodovmu úmyslu odvieť telo brata do vlasti pápež po porade s rímskym biskupom rozhodol, že ho v príznačnej symbolike pochovajú v Chráme sv. Klementa v Ríme.

Metodov odchod z Ríma, jeho zajatie a väzenie

Pravdepodobne na jar 869 požiadal Kocel' pápeža, aby sa Metod vrátil do jeho kniežacieho sídla v Panónii. Pápež mu vyhovel. Metod bol vymenovaný za učiteľa a pápežského legáta pre slovanské krajiny. Kocel' prijal Metoda úctivo, no po krátkom čase ho spolu s dvadsiatimi urodzenými mužmi zo svojho dvora poslal naspäť do Ríma, aby získal funkciu biskupa, ktorá by umožnila založenie cirkevnej provincie, zaručujúcej – podobne ako v prípade veľkomoravskej

⁸ PECNÍK, M. a kolektív: *Svätý Cyril a svätý Metod. 1150 rokov živého odkazu pre Slovensko*. Banská Bystrica: Press Group, s.r.o., 2013. s. 34-36.

⁹ HETÉNYI, M. – IVANIČ, P.: *Cyrilo-metodské dedičstvo a Nitra*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2012. s. 40.

ríše – väčšiu cirkevno-politickú samostatnosť. Toto predsavzatie sa podarilo. Pápež sa rozhodol obnoviť Panónske biskupstvo, ktoré kedysi existovalo so sídlom v antickom meste Sirmium (dnešná Srijemska Mitrovica). Avšak od začiatku Metodovho potvrdenia v novom úrade vznikli problémy. V roku 870 došlo na Veľkej Morave k roztržke medzi vladárom a Svätoplukom, po ktorej bol Rastislav zajatý a odvedený do Regensburgu, kde ho odsúdili a oslepili. Zajatie a postavenie pred súd sa nevyhlo ani Metodovi. Bavorskí biskupi ho obvinili, že káže vo franských misijných oblastiach. Následne ho väznili dva a pol roka v Bavorsku¹⁰.

Oslobodenie Metoda a návrat na Veľkú Moravu

Niekedy v roku 873 nový pápež Ján VIII. prikázal oslobodiť Metoda a uložil trest salzburškému, pasovskému friziskému biskupovi za to, že svojvoľne súdili pápežského vyslanca Metoda. Prostredníkom medzi bavorskými biskupmi a východofranským cisárom Ľudovítom II. zvaným „Nemcom“ (826 – 876) na jednej strane a pápežom na druhej bol pápežský legát Pavol z Ancony. Pápež vymenoval Metoda za arcibiskupa novoutvorenej Moravsko-panónskej diecézy a vyhlásil ho za legáta Ríma na Veľkej Morave. Možno povedať, že v tejto etape Metod definitívne prestáva byť exponentom Konštantínopolského patriarchátu a všetky kroky uskutocňuje z poverenia, resp. so súhlasom Rímskej kúrie. Tieto udalosti pritom zaiste determinovali okolnosti, že cirkev v tom čase nebola formálne rozdelená¹¹.

Druhé pôsobenie Metoda na Veľkej Morave a návšteva Byzancie

Po Metodovom návrate na Veľkú Moravu mu Svätopluk zveril pod správu všetky chrámy a klerikov. Metod sa vo svojom novom arcibiskupskom úrade a pri novoprijatom poslaní všestranne sústredil na obracanie pohanov na kresťanskú vieru, najprv na území Svätoplukovej ríše a neskôr aj mimo nej. Tento jav môžeme pozorovať v Živote Metodovom, kde sa spomína jeho list mocnému pohanskému kniežaťu, ktoré sídlilo na Visle. Metod ho prísne vyzýval, aby sa dal dobrovoľne pokrstiť, lebo inak bude pokrstený násilím v cudzej zemi. Arcibiskup neváhal v ťažení proti pohanským nepriateľom podporiť Svätopluka pri jeho vojenských výpravách. Zároveň však dozeral na dodržiavanie kresťanských zásad vyšších veľkomoravských vrstiev, čo mu popularitu určite neprinieslo. Medzi elitou tak získaval čoraz viac nepriateľov. Na druhom fronte musel bojovať s franskými kňazmi, ktorí ho neprávom obvinili z herézy.

Metod vykladal učenie o Svätej Trojici odlišne, ako bolo zaužívané u franského duchovenstva. Frankovia hlásali, že Duch Svätý pochádza z Otca a aj zo Syna. Metod však vykladal učenie o Svätej trojici spôsobom, aký bol obvyklý nielen v Byzancii, ale i vo vtedajšom Ríme „Duch Svätý vychádza z Otca skrze Syna“. Klérus zo Západu Metodovi stále nevedel zabudnúť ani používanie slovanského jazyka pri liturgii. Na čele opozície proti Metodovi stál benediktínsky mních Viching. Obvinenia odporcov z radov franského kléru boli dokonca prednesené priamo pred pápežom. Ján VIII. sa v dôsledku týchto konfliktov rozhodol v roku 879 pozvať Metoda do Ríma, aby sa duchovný pastier od obvinení očistil¹².

Do Ríma prišiel Metod v roku 880 spolu s veľkomoravským posolstvom. Sám zrejme netušil, že misia dopadne tak zdarne. Pápež vydal v júni 880 listinu známou pod názvom *Industriae tuae*, z ktorej sa dozvedáme, že hlava západného kresťanstva súhlasila s ďalším používaním slovanského jazyka a písma v liturgii, okrem toho potvrdila Metoda vo funkcii arcibiskupa, podriadila mu celé duchovenstvo v krajoch Svätoplukovej ríše a veľkomoravského panovníka s jeho ľuďom formálne zobrala pod ochranu Apoštolskej stolice. Pápež zároveň vysvätli na žiadosť

¹⁰ Porov.: HETÉNYI, M. – IVANIČ, P.: *Cyrilo-metodské dedičstvo a Nitra*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2012. s. 41 – 42.

¹¹ Porov.: PECNÍK, M. a kolektív: *Svätý Cyril a svätý Metod. 1150 rokov živého odkazu pre Slovensko*. Banská Bystrica : Press Group, s.r.o., 2013. s. 28.

¹² Porov.: HETÉNYI, M. – IVANIČ, P.: *Cyrilo-metodské dedičstvo a Nitra*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2012. s. 43.

Svätopluka Vichinga za biskupa novokreovaného Nitrianskeho biskupstva, ktoré patrilo pod jurisdikciu Metoda. Úspech si Metod dlho neužil. Po návrate z Ríma sa opäť dostal do sporu s Vichingom, biskupom pod Zoborom. Priamym impulzom k rozbroju malo byť neslýchané rozšírenie falzifikátu pápežskej listiny, ktorú si Viching zrejme zadovážil počas svojho pohybu v Ríme.

Onedlho po návrate na Veľkú Moravu pozval Metoda do Byzancie cisár Basileos I. Arcibiskup pozvanie prijal a vydal sa na cestu do svojej vlasti pravdepodobne v roku 881.

Pred Metodom stála ešte náročná a namáhavá práca na Veľkej Morave. Ako pokračovateľ v diele svojho brata, s ktorým už skôr preložil zbierku žalmov a evanjelium spolu s vybranými cirkevnými službami, rozvíjal jeho projekt – dokončil preklad celej *Biblie* (okrem Prvej knihy Machabejcov a Druhej knihy Machabejcov), preložil do slovanského jazyka i grécky zborník cirkevných zákonov *Nomokánon* a *Knihy otcov*. Medzitým pokračoval v nešťastnom a vyčerpávajúcom súboji s Vichingom, za ktorým stál i samotný Svätopluk. Metodov spor s hlavou Nitrianskej diecézy vyvrcholil v roku 884, keď ho arcibiskup exkomunikoval. Viching však nebol typom človeka, ktorý by sa poľahky vzdal, a preto uskutočnil cestu do Ríma, aby sa exkomunikácie zbavil. Do karát mu výrazne zahrála zmena na pápežskom stolci, na ktorý v septembri 885 zasadol Štefan V. (885 – 891). Ten obvineniam, ktoré predniesol Viching na adresu Metoda, uveril, čoho dôkazom je listina, ktorú zaslal Svätoplukovi. Štefan V. veľkomoravského hodnostára obvinil z bludu (myslí sa tým opäť učenie o Svätej trojici) a z mylného liturgického uplatňovania slovanskej reči a zakázal v nej pod hrozbou trestu uvrhnutia do klatby slúžiť bohoslužby¹³.

Metodova smrť

Metod na tieto zarmucujúce správy už reagovať nestihol. Na začiatku roka 885 sa jeho zdravotný stav zhoršil. Pred svojou smrťou odporučil na zhromaždení veľkomoravského duchovenstva jedného zo svojich učeníkov „Gorazda“ za svojho nástupcu. Naposledy celebroid sv. omšu na Kvetnú nedeľu. No o tri dni 6. apríla 885 naposledy vydýchol. Pochovaný bol v kapitulárnom Chráme Panny Márie. Vzhľadom na jeho postavenie a charizmu sa na pohrebe zúčastnilo domáce obyvateľstvo i množstvo cudzincov. O tom, kde stál chrám s Metodovým hrobom, sa viedli a stále vedú správy. Za posledné miesto odpočinku arcibiskupa sa v minulosti pokladali napríklad Mikulčice, Staré Město a Modrá na Morave.

Spontánnou úctou sa po zavŕšení pozemskej životnej púte Konštantín-Cyriľ a neskôr i Metod zaradili do panteónu svätcov¹⁴.

Nasledovníci solúnskych bratov, rozkvet ich diela v slovanskom svete

Uvádza sa, že Konštantín a Metod vychovali okolo dvesto učeníkov. Konkrétne vieme o Gorazdovi, Klimentovi, Naumovi, Angelárovi, Sávovi a Vavrincovi. Gorazd pochádzal zo slovenskej Moravy, bol dobre vyučený a vyznal sa v slovienskych, gréckych a latinských knihách. Bol mimoriadne talentovaný a usilovný človek. Gorazd patrila medzi najbližších Metodových učeníkov, a preto ho aj chorľavý arcibiskup Metod pred svojou smrťou určil za svojho nástupcu na stolec moravského arcibiskupa, ako jedného zo svojich najodданnejších žiakov¹⁵. Po smrti Metodovej sa proti žiactvu postavilo duchovenstvo latinskej liturgie na čele s Vichingom. Jeho prívrženci získali tiež rozhodujúcu podporu Svätopluka. Podľa Života sv. Klimenta viacero významných učeníkov skončilo vo väzení na neznámom mieste, odkiaľ boli neskôr vyhnaní. Súčasníci si zaiste nemohli uvedomiť, aký význam bude mať tento obchod pre kultúrny rozvoj ďalších národov. Kliment s Naumom a Angelrom sa doplavili po Dunaji do Belehradu, kde ich

¹³ HETÉNYI, M. – IVANIČ, P.: *Cyriľo-metodské dedičstvo a Nitra*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2012. s. 44.

¹⁴ Porov.: HETÉNYI, M. – IVANIČ, P.: *Cyriľo-metodské dedičstvo a Nitra*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2012. s. 45.

¹⁵ Porov.: STANISLAV, J.: *Slovanskí apoštolí Cyril a Metod a ich činnosť vo veľkomoravskej ríši*. Bratislava: Slovenská akadémia vied a umení. 1945. s. 59.

prijal bulharský veliteľ, ktorý ich navigoval k cárovi Borisovi (852 – 907) do mesta Preslav. Prozreteľný bulharský vládca daroval Klimentovi dvorce a územia v okolí Ochridu. V roku 893, za vlády Simeona, Kliment získal exponovanú funkciu, keď sa stal veliským biskupom. Zrejme najvýraznejší žiak zomrel 27. júla 916 v kláštore v Ochride.

Naum pôsobil v Pliske a viedol kláštornú školu. Po sedemročnom účinkovaní odišiel do Macedónie, aby prevzal správu školy po Klimentovi. Pri Ochridskom jazere založil kláštor. Pred smrťou (23. decembra 910) zložil reholné sľuby a prijal meno Chrabr. Naum je považovaný za autora dôležitého spisu *O písmenách*, ktorý obhajuje používanie hlaholiky.

V meste Preslav sa po Naumovi vynikajúco uplatnil Konštantín Preslavský (Presbyter). V slávnej Preslavskej škole sa na konci 9. storočia začala používať *cyrilika*, ktorá vychádzala z gréckej unciiály. Čo sa týka Angelára, predpokladá sa, že zomrel krátko po príchode do Bulharska. Časť Metodových učeníkov, predovšetkým nositelia nižšej cirkevnej hodnosti (presbyteri a novici), sa borila s ťažkým osudom. Boli predaní Židom, ktorí ich následne rozpredali v Benátkach. Odtiaľ ich vykúpil vyslanec byzantského cisára a zobral ich do Konštantínopola, kde získali späť svoje hodnosti. Časť žiakov Konštantína a Metoda zostala na Veľkej Morave. Títo sa za vlády Mojmirá II. (894 – 906) podľa všetkého podieľali (po roku 898) na obnovení Moravskej arcidiecézy. Nasvedčuje tomu sťažnosť z roku 900, v ktorej sa bavorský episkopát na čele so salzburským arcibiskupom Theotmarom ponosuje pápežovi Jánovi IX. (898 – 900), že zriadili na Veľkej Morave arcibiskupstvo bez súhlasu pasovského biskupa, ktorý si na toto územie nárokoval. Z listu vyplýva, že pápež poslal na Veľkú Moravu svojich legátov arcibiskupa Jána a biskupov Benedikta a Daniela. Títo vysvätili jedného arcibiskupa a troch biskupov pre veľkomoravskú cirkevnú provinciu.

Existencia Veľkej Moravy bola v dejinách Európy azda malou historickou epizódou. Spája sa s osudmi a momentmi zostupnými i vzostupnými. Pre jej duchovnú históriu mala prioritný význam byzantská misia Konštantína a Metoda. Ich dielo v nasledujúcich storočiach determinovalo kultúru i politiku vo vývoji slovanských národov, predovšetkým v juhovýchodnej a východnej Európe. Na území Veľkej Moravy solúnski bratia prežili svoje najplodnejšie obdobie¹⁶.

Plodmi apoštolátu pre súčasnosť

Pápež Ján Pavol II. v apoštolskom liste *Egregiae virtutis viri* takto vyjadril úlohu spájateľov medzi Východom a Západom: „*Cyril a Metod plnil svoje misijné poslanie tak v spojení s carhradskou Cirkvou, ktorá ich vyslala, ako aj s Petrovou Stolicou v Ríme, ktorá ich misiu potvrdila, a tak zosobňovali jednotu Cirkvi, ktorú počas ich života a činnosti nestihlo nešťastné rozštiepenie medzi Východom a Západom aj napriek vážnemu napätiu, ktoré v tej dobe poznačilo vzťahy medzi Rímom a Carihradom*“. Tu chceme poukázať, že svätí Cyril a Metod sú predstaviteľmi ešte nerozdelenej jednotnej Cirkvi, a preto pápež Ján Pavol II. ich právom nazýva „*patrónmi jednoty Cirkvi*“. Sv. otec Ján Pavol II. dňa 31. decembra 1980 vyhlásil sv. Cyrila a Metoda za spolupatrónov Európy spolu so sv. Benediktom¹⁷.

Sviatku sv. Cyrila a Metoda bolo v priebehu storočí zasvätených niekoľko dní. V katolíckej cirkvi sa dátum sviatku viackrát zmenil. Najstaršie doklady z polovice 14. storočia z Čiech hovoria o ustanovení sviatku na 9. marca. Pápež Pius VI. na žiadosť Márie Terézie bulou z roku 1777 povolil slávenie ich sviatku pre všetky krajiny habsburskej monarchie vždy 14. marca. V roku 1864 banskobystrický biskup a predseda Matice slovenskej Štefan Moyzes spolu s chorvátskymi a českými biskupmi požiadať Svätú stolicu, aby sa liturgická oslava sv. Cyrila a Metoda konala vo všetkých slovanských krajinách každoročne 5. júla. Ďalší impulz priniesli encyklika *Grande Munus* z roku 1880, v ktorej pápež Lev XIII. vyzdvihol zásluhy svätcov a pri-

¹⁶ Porov.: HETÉNYI, M. – IVANIČ, P.: *Cyrilo-metodské dedičstvo a Nitra*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2012. s. 47 – 49.

¹⁷ Porov.: LACKO, M. O.: *Gréckokatolíkom. Košice* : Byzant, 1992. s. 23.

kázal sláviť ich sviatok 5. júla v celej cirkvi, teda v univerzálnom kalendári po celom svete. Z vďaky za to sa v júli 1881 konala za účasti Slovákov slovanská púť do Ríma. Na oslavách tisícročia Metodovej smrti v Kyjeve 21. apríla 1885. Treba doplniť, že pravoslávna cirkev, zastúpená najmä na východnom Slovensku, slávi sviatok sv. Cyrila a Metoda 11. mája, teda v deň, keď podľa tradície prišli solúnski bratia na Veľkú Moravu¹⁸.

V ranostredovekej spoločnosti práve písomná kultúra predstavuje absolútny kultúrny vrchol. A ak k tomu pristúpi taká prevratná a revolučná udalosť, akou je zostavenie písma, treba priznať, že **písomná kultúra** Veľkomoravskej ríše je **skutočným vrcholom našej národnej kultúry**. História Slovákov siaha už do 9. storočia a lepšie približuje význam našej prvej školy, keď bola označovaná za *univerzitu*. Vzhľadom na to, že bola zriadená v sídle kráľa Rastislava na Devíne, je príliehavé nazývať ju *Devínskou univerzitou*. Stredoveké univerzity tvorili akademickú obec riadenú vlastnými zákonmi a predpismi a pre každú krajinu a každý odbor boli iné. Napriek tomu, že sa úroveň a forma vyučovania prvých stredovekých a dnešných univerzít nedá vôbec porovnávať, oboje sú klasifikované ako univerzity. Je to adekvátne, lebo v danej dobe vždy poskytovali najvyššie možné všeobecné vzdelanie.¹⁹

Pôsobenie na Slovensku má univerzita, ktorá sa rozhodla niesť meno významnej osobnosti v histórii Nitra a Slovenska od roku 1959 pod názvom „Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre (UKF)“. Bola zriadená ako Pedagogický inštitút v Nitre. Tak nastúpila na cestu rozvíjania cyrilo-metodskej tradície, šírenia vzdelanosti, humanizmu, demokracie a tolerancie. Osobitne vytvára predpoklady na organizovaný výskum života a diela Konštantína Filozofa a cyrilo-metodských tradícií. Pri realizácii svojich poslaní spolupracuje s inými vzdelávacími inštitúciami, podporuje a organizuje medzinárodnú spoluprácu a výmenu informácií, pracovníkov a študentov s medzinárodnými organizáciami.²⁰

Pôsobenie na Slovensku má aj Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, ktorá bola zriadená na základe zákona NR SR č.201/1997 Z. z., ktorý vstúpil do platnosti 1. augusta 1997. Poslaním UCM v Trnave je v duchu kresťanských a národných ideálov a v súlade s demokratickými zásadami vychovávať kvalifikovaných odborníkov, ktorí budú schopní úspešne rozvíjať slovenskú kultúru, vedu a vzdelanosť v kontexte európskeho a svetového kultúrneho dedičstva. Univerzita sv. Cyrila a Metoda si kladie za cieľ byť modernou výchovno-vzdelávacou inštitúciou, ktorá poskytnie študentovi dostatok priestoru jednak vo filozofickej a umeleckej sfére, ako aj v oblasti najnovších poznatkov prírodovedných a matematických disciplín a v oblasti biotechnológií.²¹

Pri príležitosti slávania 1150. výročia príchodu vierozvestcov svätých Cyrila a Metoda na územie našich predkov sa počas roka 2013 uskutočnili v celej SR početné duchovné a kultúrne podujatia približujúce život a misiu týchto solúnskych bratov. Na programe boli bohoslužby, katechézy o odkaze sv. Cyrila Metoda, prednášky o význame ich misie, konferencie, výstavy, prezentácie kníh a ďalšie. Bol vyzdvihnutý duchovný odkaz vierozvestcov a spoluprátnov Európy, ktorý je silný aj v súčasnosti. Cyril a Metod sú zdrojom nábožnosti, solidarity a slovanskej vzájomnosti najmä pre Slovákov, Moravanov, Čechov, Bulharov, Macedóncov, ale aj iné národy.²²

Záver

Naším zámerom bolo priblížiť našich predkov, ktorí zanechali stopy a vykročili na cestu pravdivého učenia. Cyrilo-metodské dedičstvo je podstatnou hodnotou, ktorá pretrvala tisícro-

¹⁸ HETÉNYI, M. – IVANIČ, P.: *Cyrilo-metodské dedičstvo a Nitra*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2012. s. 57.

¹⁹ Porov.: KUČERA, M.: *Prvá univerzita Slovákov*. <http://www.hlalohika.sk/prva-univerzita> (5.7.2016).

²⁰ HETÉNYI, M. – IVANIČ, P.: *Cyrilo-metodské dedičstvo a Nitra*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2012. s. 113.

²¹ Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave. <http://www.ucm.sk/sk/o-univerzite/> (5.7.2016).

²² <http://www.hlavnespravy.sk/v-roku-1150-vyrocia-prichodu-vierozvestcov-sa-v-sr-budu-konat-mnohe-podujatia/60290> (5.7.2016).

čie a prispela k formovaniu nášho historického vedomia. Je všeobecne známe, že ide o dlhodobý proces, ktorý v každej ďalšej generácii zanecháva svoju nezmazateľnú stopu a prejavuje sa v postojoch a reakciách ľudí na rozmanité situácie. Keď je úroveň poznania vlastnej histórie, charakter znalosti všeobecne známých faktov spojených s vnútorným pocitom úcty a hrdosti, môžeme hovoriť o reálnom kvalitatívnom posune vo vývine nášho historického vedomia.²³

Svätý Cyril a Metod boli významní pre naše národné a cirkevné dejiny. Oni nás zapojili medzi kultúrne národy. Dali nám naše písomníctvo a zakorenili u nás kresťanstvo. Bojom za slovienčinu dali našim praotcom národné povedomie a poslanie brániť si svoj rodný jazyk. V dnešnej dobe, keď sa znova siahajú na ich dedičstvo, na vieru, ktorú nám nechali, keď národ, ktorému dávali kultúru, aby sa mohol vyrovnáť iným národom a udržať si samostatnosť, znova túži po slobode, uvedomuje si veľkosť našich apoštolov.²⁴

Abstract

Spiritual-Cultural Heritage of St. Cyril-Constantine and St. Methodius.

Das geistige und kulturelle Erbe des hl. Kyrill-Konstantin und des hl. Methodius Apostolate activity of the Thessaloniki brothers Cyril and Methodius is considered primary, as well as the importance of economic, social and political events, in which they participated. Also, it is necessary to point out their activities for cultural history of all Slavs as they connected East with West and connected us to Rome, general Church and taught us to pray with our own soul, own language.

Key Words: Cyril. Methodius. Faith. Christianity. Glagolitic Alphabet. Great Moravia.

Abstrakt

Apoštoliskú činnosť solúnskych bratov Cyrila a Metoda považujem za prvoradú, doceňujeme aj význam hospodárskych, sociálnych a politických okolností, v ktorých dejstvovali. Taktiež je potrebné poukázať na ich činnosť pre kultúrne dejiny všetkých Slovanov, pretože spojili Východ so Západom a nás napojili na Rím, na Cirkev všeobecnú a naučili nás modliť sa vlastnou dušou, vlastným jazykom.

Kľúčové slová: Cyril. Metod. Viera. Kresťanstvo. Hlaholika. Veľká Morava.

Zoznam použitej literatúry:

- DOBROVSKÝ, J.: *Cyrl a Metod. Apoštolové slovanští*. Praha : Melantrich, 1948. 223 s.
- ĎURICA, M. S.: *Moravskí Slováci a cyrilo-metodovské dedičstvo*. Bratislava: LÚČ, 2007. 35 s. ISBN 978-80-7114-607-0.
- ĎURICA, M. S.: *Sv. Konštantín a Metod. Dielo a dedičstvo u Slovákov*. Bratislava: LÚČ, 2013. 80 s. ISBN 978-80-7114-920-0.
- ĎURICA, M. S.: *Život Konštantína a život Metoda*. Martin : Matica Slovenská, 2013. 55 s. ISBN 978-80-8128-056-6.
- GORAZD (biskup český a moravsko-sliezky): *Život sv. Cyrila a Metoda a ich vzťah k Rímu a Carihradu*. Bratislava : Vydavateľstvo spolku slovenských spisovateľov, 2012. 148 s. ISBN 9780-80-8061-649-6.
- HETÉNYI, M. – IVANIČ, P.: *Cyrilo-metodské dedičstvo a Nitra*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2012. 156 s. ISBN 978-80-558-0060-8.
- HLINICA, J.: *Svätý Cyril a Metod. Horliví hlásatelia Božieho slova a verní pastieri cirkvi*. Bratislava : Alfa, 1990. 264 s. ISBN 80-05-00707-8.
- JURČINOVÁ, N.: *Zborník príspevkov z vedeckej konferencie Forum Slavica 2013 usporiadanej v Nitre 28. júna 2013*. Nitra : Nitra, s. r. o., 2013. 180 s. ISBN 978-80-971290-1-9.

²³ HETÉNYI, M. – IVANIČ, P.: *Cyrilo-metodské dedičstvo a Nitra*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2012. s. 11.

²⁴ Porov.: SLOVENSKÍ JEZUITI: *Svätý Cyril a Metod*. Ontario : Printed by St. Joseph Press, 1963. s. 22.

SLOVENSKÍ JEZUITI: *Svätý Cyril a Metod*. Ontario : Printed by St. Joseph Press, 1963. 111 s.
 STANISLAV, J.: *Osudy Cyrila a Metoda a ich učeníkov v živote Klimentovom*. Bratislava : TA-
 TRAN, 1950. 135 s.

STANISLAV, J.: *Slovanskí apoštoli Cyril a Metod a ich činnosť vo veľkomoravskej ríši*. Bratislava : Slovenská akadémia vied a umení. 1945. 91s.

STANISLAV, J.: *Životy slovanských apoštolov Cyrila a Metoda*. Bratislava-Praha : Slovenská liga – L. Mazák, 1934. 94 s.

SZÉKELY, G – MESÁROŠ, A.: *Gréckokatolíci na Slovensku*. Košice : Slovo, a. s., 1997. 95 s. ISBN 80-85291-35-5.

LACKO, M. O.: *Gréckokatolíkom*. Košice : Byzant, 1992. 88 s. ISBN 80-85581-00-0.

LACKO, M. O.: *Svätí Cyril a Metod*. Trnava : Dobrá kniha, 2011. 220 s. ISBN 978-80-7141-711-8.

LACKO, M. S. J.: *Užhorodská únia karpatských Rusínov s katolíckou Cirkvou*. Trnava : Dobrá kniha, 2012. 262 s. ISBN 978-80-7141-714-9.

LICHNER SJ, M. – MARINČÁK, Š. – ŽEŇUCH, P.: *Kultúrna identita Gréckokatolíkov. Vo svetle Cyrilo-Metodského dedičstva II.* Bratislava : Dobrá kniha, 2013. 198 s. ISBN 978-80-7141-803-0.

LUČERA, M.: *Postavy veľkomoravskej histórie*. Martin : Osveta, n. p., 1986. 274 s. 70-050-86.

PAVEL, A.: *Cirkevné dejiny I. Úvod a prvé obdobie cirkevných dejín*. Prešov : Prešovská univerzita, 2009. 224 s. ISBN 978-80-8068-991-9.

PECNÍK, M. a kolektív: *Svätý Cyril a svätý Metod. 1150 rokov živého odkazu pre Slovensko*. Banská Bystrica : Press Group, s.r.o., 2013. 112 s. ISBN 978-80-971453-1-6.

TIMKOVIČ, G. A.: *Cyril a Metod boli Gréckokatolíkmí*. Prešov : Krásnobrodský zborník, 1996. 135 s.

ŠTURÁK, P.: *Dejiny gréckokatolíckej Cirkvi v Československu v rokoch 1945 – 1989*. Prešov : Petra n. o., 2008. 199 s. ISBN 978-80-8099-023-7.

VASIL, C.: *Gréckokatolíci. Dejiny – osudy – osobnosti*. Košice : BYZANT, 2000. 144 s. ISBN 80-855 81-23-X.

ŽEŇUCH, P.: *K dejinám cyrilскеj písomnej kultúry na Slovensku*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2015. 176 s. ISBN 978-80-558-0740-9.

ŽEŇUCH, P. – VASIL SJ, C.: *Monumenta Byzantino-Slavica Et Latina Slovaciae*. Roma – Bratislava – Košice : Pontificio Instituto Orientale, Slavistický kabinet SAV, Centrum spirituality Východ – Západ Michala Lacka, 2003. 447 s. ISBN 88-7210-341-X.

Elektronické dokumenty:

Dostupné na internete:

<http://www.hlavnespravy.sk/v-roku-1150-vyrocia-prichodu-vierozvestcov-sa-v-sr-budukonat-mnohe-podujatia/60290> (5.7.2016).

JÁN PAVOL II.: *Slavorum apostoli*. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/slavorum-apostoli> (5.7.2016).

KUČERA, M.: *Prvá univerzita Slovákov*. <http://www.hlaholika.sk/prva-univerzita> (5.7.2016).

Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave. <http://www.ucm.sk/sk/o-univerzite/> (5.7.2016).

*Jakżeż więc nie wstydzicie się uznawać tylko trzy
 języki, a wszystkim innym ludom i językiem kazać
 być ślepyimi i głuchymi?*

Św. Cyril